

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
ΚΕΜΠΑ ΑΘ.
Αριθμός Αδείας
4265

Ο ΠΑΜΙΣΟΣ

«Ο καθένας που γυρνά στον τόπο του δεν είναι νικητής. Αλλά κανένας δεν είναι νικητής σα δε γυρνά στον τόπο του.»

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017 * ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΝΗΣΙΩΤΩΝ «Ο ΠΑΜΙΣΟΣ» * - ΕΤΟΣ 2017 - Αρ. Φύλλου 126(99)
ΚΟΡΙΝΝΗΣ & ΣΑΠΦΟΥΣ 11, Τ.Κ. 105 53 ΑΘΗΝΑ, e-mail: pamisos@gmail.com * Κωδικός ΓΓΕΓΓΕ 4186

Ευχάρδιες ευχές για τη νέα χρονιά. Να είναι γεμάτη από όμορφες και ευτυχιολογικές στιγμές!
Το ΔΣ του Συλλόγου «Ο Πάμισος»

Φωτογραφικό αρχείο

www.pamisos-messini.gr

Να διασώσουμε τις μορφές των ανθρώπων μας. Να διασώσουμε την εικόνα της πόλης. Να κάνουμε τα πρόσωπα που αποτυπώθηκαν στιγμιαία πάνω στο φωτογραφικό χαρτί, να αντέξουν στην ισοπέδωση του χρόνου και να γίνουν μάρτυρες της ιστορικής συνέχειας της μικρής μας κοινωνίας. Ένα Αρχείο μνήμης για τους παλαιότερους, ένα μάθημα σεβασμού για τους νεότερους και τους επερχόμενους συμπολίτες μας.

Η στόχευση και οι προθέσεις του εγχειρήματος είναι ξεκάθαρες: Δε βιογραφούμε, δεν αξιολογούμε, δεν κρίνουμε. Υπάρχουν επώνυμοι που αγαπήθηκαν και επώνυμοι που κατακρίθηκαν, υπάρχουν άλλοι, απλοί συμπολίτες μας, αγωνιστές της καθημερινότητας, που πέρασαν αθέατοι από τη δημόσια ζωή της πόλης. Κανείς όμως, επώνυμος ή ανώνυμος, δεν πέρασε απαρατήρητος από την οικογένειά του ή από τα αγαπημένα του πρόσωπα. Όλοι έχουν τη θέση τους στο «Φωτογραφικό Αρχείο» της εφημερίδας μας, την ίδια θέση που έχουν στις καρδιές όλων μας, των οικείων τους και των άλλων.

Οι φωτογραφίες των προσώπων δεν μπορεί να είναι ανώνυμες και αδέσποτες. Η προσθήκη στις εικόνες λίγων βιογραφικών στοιχείων είναι επιθυμητή και θα επιδιώξουμε να υπάρχουν. Πληροφορίες που συμπληρώνουν την εικόνα (οικογενειακές, επαγγελματικές κ.ά.) θα είναι ένα χρήσιμο βοήθημα για τον επισκέπτη του Φωτογραφικού μας Αρχείου· αλλά τόσο μόνον. Ούτε ύμνοι, ούτε αναθέματα.

Αυτά για τα πρόσωπα. Αλλά και κάποιες στιγμές από τη ζωή της πόλης, που άφησαν το φωτογραφικό τους αποτύπωμα, πρέπει να διασωθούν και να γίνουν κοινό κτήμα. Δεν είναι μόνο τα πρόσωπα που απεικονίζονται σε τέτοιες ομαδικές φωτογραφίες. Είναι οι "δημόσιες εκδηλώσεις" που αποτυπώνονται, που μπορεί να μην είναι μεγαλειώδεις, είναι αυτές όμως που δίνουν μια κοινωνική ταυτότητα στους ανθρώπους, που μετατρέπουν τον οικισμό σε πόλη: Από τις μαθητικές παρελάσεις, την υποδοχή της "Βουλκανιώτισσας", τις ποδοσφαιρικές μας ομάδες, ή τις φωτιές του "Αγιάννη".

Όλα αυτά, και πολύ περισσότερα, έχουν τη θέση τους στο φωτογραφικό μας θησαυροφυλάκιο· είναι πράξεις των δικών μας ανθρώπων και πρέπει να διασωθούν. Το ίδιο ισχύει και για φωτογραφίες κτηρίων, φυσικών καταστροφών, τεχνικών έργων, στιγμές της εργασίας και της παραγωγής κ.ά., που αποτελούν μαρτυρίες για τις υποδομές και την υλική ζωή της πόλης και για τις οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων της.

Η διάσωση της ιστορικής μνήμης μιας πόλης είναι μια επίπονη υπόθεση. Πέρα από τους οικονομικούς πόρους, απαιτείται προσπάθεια και αγάπη για τον τόπο και τους ανθρώπους του. Η προσπάθεια θα καταβληθεί από το Δ.Σ. του συλλόγου μας και τους εθελοντές και τις εθελόντριες που θα ενταχθούν στο έργο ή καλύτερα στο όραμα του φωτογραφικού μας Αρχείου.

Η αγάπη για τον τόπο είναι υπόθεση όλων μας.

Β.Π.

Αυτή την ιδέα και πρόταση του σημαντικού συμπατριώτη μας, ιστορικού Βασίλη Παναγιωτόπουλου, αποδέχθηκε και υλοποίησε το Διοικητικό Συμβούλιο του ΠΑΜΙΣΟΥ. Και βέβαια δεν θέλουμε να προσθέσουμε τίποτε άλλο, παρά να ξανατονίσουμε την ανυπολόγιστη σημασία που έχει αυτό το Φωτογραφικό Αρχείο για την γενέτειρά μας.

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ και η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ είναι ανοιχτή και απευθύνεται σε όλους τους συμπατριώτες, στη Μεσσήνη, στην Αθήνα και την υπόλοιπη Ελλάδα, στους απανταχού Νησιώτες όπου γης, αλλά και στους φίλους των γειτονικών περιοχών, που έχουν στα χέρια τους τέτοιο πολύτιμο υλικό.

Με τέτοιες ενέργειες, με τέτοιες πράξεις, οι πόλεις και οι πολίτες της θυμούνται το παρελθόν τους, καταγράφουν το σήμερα και αφήνουν το στίγμα τους στους νεότερους. Για όλους αυτούς τους λόγους ελπίζουμε στην ανταπόκρισή σας και περιμένουμε να πλασιώσετε αυτή μας την προσπάθεια.

ΠΑΜΙΣΟΣ

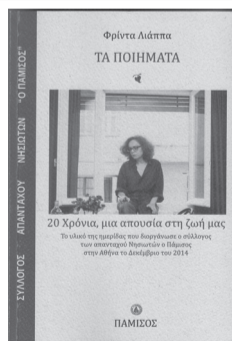
Υ.Γ. Τα μέλη του ΔΣ του ΠΑΜΙΣΟΥ, θα σας βοηθήσουν να χρησιμοποιήσετε την ηλεκτρονική μας εφαρμογή και να "ανεβάσετε" τις φωτογραφίες που έχετε στα χέρια σας.

Π

Επανεκδόθηκε το βιβλίο της Φρίντας «Η μυστηριώδης ασθένεια» που έρχεται να συμπληρώσει τη μέχρι σήμερα υπάρχουσα βιβλιογραφία της. Ελπίζουμε στην επανέκδοση και των υπόλοιπων διηγημάτων της.

Το βιβλίο που εκδώσαμε για την Φρίντα Λιάππα «Τα ποιήματα» κυκλοφορεί πλέον ΚΑΙ στα βιβλιοπωλεία με διανομή από τον Οίκο Παρασκήνιο-Φιλίστωρ Σπύρος Μαρίνης & Σια ΟΕ, Σόλωνος 76, Αθήνα, 10680, τηλ.: 2103648170, 2103648197. email: marinisb@gmail.com

Βασίλης Κρεμμυδάς (1935-2017)

Ο Βασίλης Κρεμμυδάς γεννήθηκε το 1935 στη Μεσσήνη Μεσσηνίας· εκεί τελείωσε το γυμνάσιο. Το 1959 έλαβε πτυχίο Ιστορίας και αρχαιολογίας από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από το 1964 έως το 1967 έκανε μεταπτυχιακές σπουδές οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Lyon και στην τότε École Pratique des Hautes Études, στο Παρίσι. Ανακλήθηκε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης το 1972 με τη διατριβή «Το εμπόριο της Πελοποννήσου στον 18ο αιώνα». Το 1981 εκλέχτηκε υφηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών με το βιβλίο «Συγκυρία και εμπόριο στην προεπαναστατική Πελοπόννησο, 1793-1821». Το 1965-1967 διατέλεσε λέκτωρ των νέων ελληνικών στο Πανεπιστήμιο της Lyon. Επί 17 χρόνια εργάστηκε στην ιδιωτική εκπαίδευση (Λύκειο Ζηρίδη και Σχολή Μωραΐτη) και το 1979-1982 δίδαξε ως ειδικός επιστήμων στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Το 1982 εκλέχτηκε τακτικός καθηγητής στο ίδιο Πανεπιστήμιο και το 1987 καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είχε προσκληθεί (professeur invité) δύο φορές σε πανεπιστήμια του Παρισιού. Ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, μέλος της Επιτροπής Τέχνης και Πολιτισμού της

Βουλής και διευθυντής της αυτοτελούς δημόσιας υπηρεσίας «Αρχαία Πρωθυπουργού, Υπουργών, Υφυπουργών και της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης».

Τα ιδιαίτερα επισημονικά ενδιαφέροντά του ήταν προσανατολισμένα στις οικονομικές και κοινωνικές πραγματικότητες του τέλους της Τουρκοκρατίας και του ελληνικού 19ου αιώνα και σε ζητήματα της Επανάστασης του 1821 και των πρώτων δεκαετιών του βίου του ελληνικού κράτους.

Η βιβλιογραφία του είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη και σημαντική. Έφυγε από τη ζωή στις 12 Νοεμβρίου 2017, σε ηλικία 82 ετών.

Από την εκδήλωση του ΠΑΜΙΣΟΥ, στην Παλαιά Βουλή, για την Αρχαία Μεσσήνη το 2005

Ο ΠΑΜΙΣΟΣ κόβει την Πρωτοχρονιάτικη πίτα του την Κυριακή 21.1.2018

(10:30 π.μ. - 1:00 μ.μ.)

στο GAZARTE

Βουτάδων 32 - 34

στο Γκάζι

Στάση Κεραμεικός

Σας περιμένουμε!!!

Γι' αυτούς που έφυγαν...

Μίμης Ζέππος

Ο Μίμης, ο φανατικός και σημαντικός Νησιώτης, ο παιδικός φίλος αποχαιρέτησε τον γήινο κόσμο. Στην οικογένειά του, αλλά και σε όλους μας, η απουσία του θα είναι ένα σημαντικό έλλειμμα. Η ζωντανία και οι παρεμβάσεις του, όσο ήταν στη ζωή, θα τον κρατάνε ζωντανό στη μνήμη μας.

ΠΑΜΙΣΟΣ

Με απέραντη θλίψη πληροφορηθήκαμε ότι έφυγε σήμερα το πρωί από τη ζωή ο παιδικός φίλος και σύντροφος στους αγώνες Μίμης Ζέππος. Συναντηθήκαμε στο γυμνάσιο, βρεθήκαμε στα ίδια μετερίζια στο πανεπιστήμιο, μας ένωσαν κοινές ανησυχίες - μέσα από συγκλίσεις και αποκλίσεις - για

δεκαετίες. Ατίθασος και ανήσυχος, αιχμηρός στον προφορικό και γραπτό λόγο, διανοούμενος με βαθύτατη μόρφωση και παιδεία στις τέχνες και τα γράμματα. Με αγάπη στον γενέθλιο τόπο, όπου εγκαταστάθηκε μετά τις σπουδές του στη Φαρμακευτική, ήταν ένας σίγουρος φίλος για όσους βρισκόμασταν μακρύτερα. Θα μας λείψουν η δημιουργική ανησυχία του, το απίστευτο χιούμορ, η καλή συντροφιά του. Θα λείψει όμως πολύ περισσότερο στην οικογένειά του, που υπεραγαπούσε. Καλό ταξίδι σύντροφε!!!

Ηλίας Μπιστσάνης

Συνομήλικοι δεν ήμασταν, αλλά ήδη από τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης ήμασταν φίλοι. Στα χρόνια που σπούδαζα στην Αθήνα βρισκόμασταν πολύ συχνά, κυρίως στο Κίμωνα στα Εξάρχεια, Αραχόβης και Μπενάκη γωνία, στο Αχ Βαχ. Ευθύς, Κύριος και πάντα προβληματισμένος ο Μίμης δεν εύρισκε ποτέ την εύκολη λύση. Πάντα παρών στους κοινωνικούς αγώνες, πραγματικά Αριστερός! Ξαναβρεθήκαμε πριν λίγα χρόνια και ο Μίμης ήταν ο ίδιος, αγνός, ρομαντικός και επίμονος. Με ιδιαίτερη την αγάπη για το Νησί. Έγραφε, έγραφε....

Στη μεγάλη περιπέτεια που μπήκε, ήταν αισιόδοξος.

Να είμαστε αξιοπρεπείς Πάνο μου, μου είχε πει. Καλό δρόμο να'χεις Σύντροφε!

Παναγιώτης Γαβράς

ΥΓ. Δηλώσεις για τον θάνατο του Μίμη στο FB

ΜΙΧΑΛΗΣ ΧΟΥΛΙΑΡΗΣ

Συλλυπητήρια στην οικογένεια και τους φίλους του Μιχάλη εκ μέρους του Συλλόγου των Απανταχού Νησιωτών ΠΑΜΙΣΟΣ. Ο Μιχάλης ήταν αγαπητός σε όλους αγαπούσε όλα τα παιδιά της Ακαδημίας και τους εμπύχωνε. Φρόντιζε όλα να είναι στην εντέλεια. Η Ακαδημία ήταν το δεύτερό του σπίτι, πού τον έχανε πού τον έβρισκε ο Μιχάλης στο γήπεδο. Μιχάλη δεν θα σε ξεχάσουμε ποτέ. Θα λείψεις σε όλους. Καλό παράδεισο!!!

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΜΙΣΟΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ...

Η κυβέρνηση στήριξε το σημαντικό Διεθνές Νεανικό Φεστιβάλ Αρχαίου Δράματος

Ο σημαντικός θεσμός του Δήμου Μεσσήνης, που έχει διαπαραταξιακή στήριξη, το Διεθνές Φεστιβάλ Νεανικού Δράματος Αρχαίας Μεσσήνης, υποστηρίζεται και έμπρακτα από την κυ-

βέρνηση, με την εξασφάλιση χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων για τα τρία επόμενα χρόνια.

Η αρμόδια για τον πολιτισμό αντιδήμαρχος Μεσσήνης, Γεωργία Παναγοπούλου, παρουσίασε την απόφαση για την επιχορήγηση του Φεστιβάλ με μεγάλη ικανοποίηση.

Σημειώνεται ότι η προκήρυξη για το επόμενο Διεθνές Νεανικό Φεστιβάλ Αρχαίου Δράματος Αρχαίας Μεσσήνης, το 7^ο, που θα πραγματοποιηθεί το τελευταίο δεκάημερο του Απριλίου του 2018, έχει ήδη εγκριθεί από το Δημοτικό Συμβούλιο Μεσσήνης.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ-Στ.Μ.

Μαριάννα Κατσουλίδου

Η Ζωγράφος – Εικαστικός Μαριάννα Κατσουλίδου συμμετείχε στον ανοιχτό διαγωνισμό Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής που διεξήχθη από το Μουσείο Φρουσίρα, και επιλέχθηκε να είναι στους 20 φιναλίστ, ανάμεσα σε 200 συμμετέχοντες από όλη την Ευρώπη.

Η έκθεση εγκαινιάστηκε στις 4 Οκτωβρίου 2017, όπου και ανακοινώθηκαν τα βραβεία. Η Μαριάννα Κατσουλίδου συμμετείχε με 4 έργα στην έκθεση.

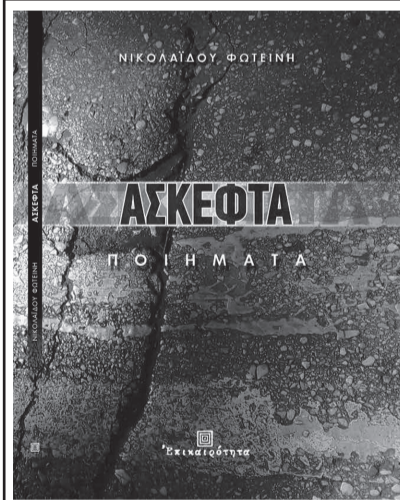
Μαριάννα Κατσουλίδου

«Είμαι πολύ χαρούμενη που συμμετείχα στον ανοιχτό διαγωνισμό Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής που διεξήχθη από το Μουσείο Φρουσίρα και επιλέχθηκα ανάμεσα σε 200 συναδέλφους. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό θεσμό της σύγχρονης εικαστικής σκηνής που αναδεικνύει τη δουλειά νέων καλλιτεχνών, προβάλλει το έργο τους στο ευρύ κοινό και παρουσιάζει τις σύγχρονες εικαστικές τάσεις. Είναι μεγάλη τιμή για μένα που συμμετέχω σε μια τέτοια έκθεση, η

οποία κατά κοινή ομολογία είναι πολύ υψηλού επιπέδου και χαίρομαι που τα έργα μου βρίσκονται ανάμεσα σε αυτά αξιολογών συναδέλφων με σημαντικό έργο. Προσωπικά, αισθάνομαι ότι είμαστε όλοι «νικητές». Εκτιμώ ιδιαίτερα το γεγονός ότι η αγάπη που έχει ο κ. Φρουσίρας για τη ζωγραφική, τον ωθεί στο να προσπαθεί με κάθε τρόπο να την αναδείξει και, μάλιστα, σε τόσο δύσκολες περιόδους όπως είναι αυτή που διανύουμε τα τελευταία χρόνια».

ΝΕΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

Από τις εκδόσεις ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ κυκλοφόρησε ποιητική συλλογή με τίτλο «ΑΣΚΕΦΤΑ» της Φωτεινής Νικολαΐδου.

Στα ποιήματα αποτυπώνονται σκέψεις και συναισθήματα με αφορμή καταστάσεις και γεγονότα προσώπων «αγαπημένων και αγαπητών», ακόμα και «αγνώστων συνανθρώπων».

Ο ΠΑΜΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΝΗΣΙΩΤΩΝ «Ο ΠΑΜΙΣΟΣ»
ΚΟΡΙΝΝΗΣ & ΣΑΦΟΥΣ 11 - Τ.Κ. 105 53 ΑΘΗΝΑ • e-mail: pamisos@gmail.com

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΝΗΣΙΩΤΩΝ «Ο ΠΑΜΙΣΟΣ»
ΕΚΔΟΤΗΣ: ΓΑΒΡΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, ΤΗΛ.: 6944852921
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΜΠΑΡΚΑ - ΛΕΚΑΔΙΤΗ ΒΑΣΩ, ΤΗΛ.: 210 3465406
ΤΑΜΙΑΣ: ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΟΥΛΤΑΝΙΑ ΒΑΣΩ, ΤΗΛ.: 210 3212937
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΛΕΝΑ, ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (210-2287362), ΤΣΕΦΑΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «Ο ΠΑΜΙΣΟΣ»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γαβράς Μιχάλης (6944852921) ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ασημάκη-Μεντάκου Βούλα (210-6120100)
ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Μπαρκα-Λεκαδίτη Βάσω (210-3465406) ΤΑΜΙΑΣ: Λαμπροπούλου-Σουλτανία Βάσω (210-3212937)
ΑΝΑΠΛ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Τσοβού Ζωή ΕΦΟΡ. ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ: Τσεφαλάς Κώστας
ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ: Αναστασόπουλος Παναγιώτης (210-2287362), Πετροπούλου Μαριλένα (6944473957), Πετρουλάκης Κώστας (210-5755387)

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ: Ευρώ 0,01 • ΣΤΑ ΜΕΛΗ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ

Συνεχίζουμε την καταγραφή των φίλων του "Πάμισου" που μας έστειλαν τη συνδρομή τους. Μια ενίσχυση που τόσο την έχει ανάγκη ο Σύλλογος. Οι συνδρομητές του 2017, μέχρι στιγμής είναι:

Κουφόγιαννης Κώστας
Σερενές
Σπυροπούλου Αριστέα
Κορδονούρης Βασίλειος

Καγκαράκη Καίτη
Θεοδωρακόπουλος Αριστοτέλης
(Τέλης)

Παρακαλούνται οι συνδρομητές μας, κατά την κατάθεση της συνδρομής τους στην τράπεζα, να ζητούν να αναγράφεται το ονοματεπώνυμό τους ώστε να ενημερώνεται το ταμείο του Συλλόγου.

Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ο ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ επ' ονόματι ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΝΗΣΙΩΤΩΝ «Ο ΠΑΜΙΣΟΣ» είναι IBAN: GR810110104000010429626400, στην Εθνική Τράπεζα, στον οποίο μπορείτε να καταθέσετε τις εισφορές σας, ζητώντας από τον υπάλληλο να πληκτρολογεί το ονοματεπώνυμό σας, ώστε να γνωρίζουμε τον καταθέτη και να εκδίδουμε αμέσως τη σχετική απόδειξη.

ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

Ανακοινώθηκαν οι νέοι αντιδήμαρχοι Μεσσήνης και οι αλλαγές αρμοδιοτήτων

Δύο νέα πρόσωπα ανακοινώθηκαν μεταξύ των αντιδημάρχων Μεσσήνης από τον δήμαρχο Γιώργο Τσώνη, ενώ έγιναν και αλλαγές στις αρμοδιότητες των υπολοίπων.

Έτσι, αντιδήμαρχοι από την 1η Ιανουαρίου 2018 έως και τη λήξη της θητείας της παρούσας δημοτικής αρχής, στις 31 Αυγούστου 2019, θα είναι οι εξής:

- Ξενογιάννης Νικόλαος,**
- Νικολόπουλος Αντώνιος,**
- Γεωργακόπουλος Κωνσταντίνος,**
- Χονδρός Νικόλαος,**
- Παναγοπούλου - Μπρακουμάτσου**
- Τράκας Ανδρέας**
- Καρύδης Χρήστος**

Όταν ο Δήμαρχος απουσιάζει ή κωλύεται, τα καθήκοντά του ορίζεται να ασκεί η αντιδήμαρχος **Γεωργία Παναγοπούλου - Μπρακουμάτσου.**

Γράφτηκε από την ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Online

Με επιτυχία το Φωτογραφικό Πανόραμα στις ΟΙΝΟΣΟΦΙΕΣ στη Μεσσήνη

Με επιτυχία και μεγάλη συμμετοχή πραγματοποιήθηκε στις ΟΙΝΟΣΟΦΙΕΣ στο κέντρο της Μεσσήνης εκδήλωση που περιελάμβανε Φωτογραφικό Πανόραμα και γεύσεις από τη Μεσσήνη. Σε γιγαντοσθόνη προβλήθηκαν φωτογραφίες που παραχώρησαν οι: Άρης Μπαρκούρας, Γιώργος Κωστόπουλος, Αγγελική Παπαδοπούλου, Μαριάννα Κόκκαλη, Αντωνία Μπέκιου και Νίκη Γιαννακοπούλου.

Οι έξι «φίλοι» της φωτογραφίας άφησαν ένα σπουδαίο υλικό για την προβολή της Μεσσήνης και του Δήμου εκτός από την αίσθηση που μας άφησαν στην εκδήλωση στη φιλόξενη ταβέρνα του Αντώνη Γιαννόπουλου στις ΟΙΝΟΣΟΦΙΕΣ. Εκείνη τη βραδιά η Γεύση και η ΕΙ-ΚΟΝΑ της πόλης μάγεψαν τους επισκέπτες της πόλης, οι οποίοι απόλαυσαν ένα ξεχωριστό φωτογραφικό πανόραμα.

Την ψηφιακή υποστήριξη της εκδήλωσης με τίτλο: «Εικόνα και Γεύση της Μεσσήνης» είχε αναλάβει ομάδα μαθητών πληροφορικής της Σχολής Πληροφορικής Αλγόριθμος του Γιάννη Λάσκαρη.

JAZZ
στο Μουσείο

Βασίλης Τζαβάρας
Πιάνο, Κιθάρα, Φυσσαρόμπα, Τραγούδι

Μάκης Αναστασόπουλος
Σαξόφωνο, Πιάνο

Δέσποινα Σκαρλάτου
Σοπράνο, Τραγούδι

Jazz and blues stories

Σπουδαία μουσική βραδιά με αφιέρωμα στη τζαζ, που διοργάνωσαν οι Φίλοι του Μουσείου Χαρακτικής "Τάκης Κατσουλίδης" στη Μεσσήνη, και με τίτλο "Jazz and blues stories" στις 16.12.2017.

Έπαιξαν οι μουσικοί Βασίλης Τζαβάρας πιάνο και Μάκης Αναστασόπουλος σαξόφωνο.

Μαζί τους η σοπράνο Δέσποινα Σκαρλάτου. Τζαζ αυτοσχεδιασμοί από τη Νέα Ορλεάνη, συναντήσανε τη θρυλική Καζαμπλάνκα και το "Moon river".

ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

15 - 23 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
10:00 - 13:00 & 18:00 - 21:00
ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ

Εγκαινία έκθεσης Παρασκευή 15 Δεκεμβρίου και ώρα 8μ.μ. Στο εγκίναιο θα παρευρεθεί ο πρόεδρος της Φ.Ε.Μ. Θα προβληθεί ηχώρημα και θα ακολουθήσει πάνελ συζήτησης.

REKTIS
ΚΟΙΝ.Σ.Ε.Π.

ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

...θα μπορούσαμε να είμαστε εμείς...Ο καθένας από μας...Οι οικογένειές μας ,οι φίλοι μας, οι κοντινοί μας άνθρωποι... Σε μια καμπή της ιστορίας, είναι αυτοί!!! Άνθρωποι όπως όλοι μας, που αφού έζησαν τον εφιάλτη στη χώρα τους, προσπαθώντας να τον αποφύγουν τον ξανάζησαν σ ένα ταξίδι σωτηρίας που τους "ξέβρασε" κυριολεκτικά στα παράλια της χώρας μας. Οι συγκεκριμένοι στη Μυτιλήνη. Με το φόβο στα μάτια, με το άγχος να μην διακρίνει ούτε φύλο ούτε ηλικία, προσπάθησαν να πατήσουν στεριά. Άλλοι τα κατάφεραν. άλλοι πάλι... Ο φακός αιχμαλώτισε αυτές τις εικόνες και με την "απάθεια" που τον διακρίνει τις μετέτρεψε σε στιγμές μέσα στο χρόνο.

48 στιγμές, που οι άνθρωποι της Φ.Ε.Μ. (Φωτογραφική Εταιρεία Μυτιλήνης), σε συνεργασία με την "ΡΕΚΤΗΣ Κοιν.Σ.Επ." μας δώσαν την ευκαιρία να τις δούμε από κοντά. Πρόσωπο με πρόσωπο με τα βλέμματα, τις χειρονομίες, τις κινήσεις, το πανικό, την ανακούφιση, την επόμενη μέρα...

Συνήθως αποκαλείται ΕΚΘΕΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ. Μάλλον είναι στιγμές από τη ζωή σε μεγάλο format.

Η συγκλονιστική φωτογραφική έκθεση φιλοξενήθηκε στο Αμφιθέατρο Φιλοσοφικού της Μεσσήνης από τις 15 Δεκεμβρίου έως και τις 23 Δεκεμβρίου.

ε.αρτεμεις
ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μεγίστης 5 - 113 61 Αθήνα
Τηλ.: 2108656505
Κιν.: 6977928914
FB: Εκδόσεις Άρτεμεις
E-mail: ek.artemis@gmail.com

- ✓ Έκδοση - προώθηση βιβλίου
- ✓ Επιμέλεια κειμένων
- ✓ Γραφικές τέχνες
- ✓ Δημιουργία εντύπων

ΜΟΥΛΑΒΑΣΙΛΗ ΜΠΑΡΔΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

Γναθοχειρουργός-Ψηφιακή εμφυτευματολογία
Διδάκτωρ Ιατρικής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΘΗΝΑ
Επιδάουρου 67, Αιγάλεω (πλησίον στάση Μετρό Αγ.Μαρίνα)
Τηλέφωνο για ραντεβού: 210 59 047 11

ΚΑΛΑΜΑΤΑ
Καίσαρη Π. 1 & Αριστομένους
Καλαμάτα 3ος όροφος
Τηλέφωνο για ραντεβού: 2721 400 840

Κινητό: 6977 970 700 e-mail: panbardi@gmail.com

Παναγιώτης Διον. Μαρκόπουλος
ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΣ Π.Θ.
Μετεκπαιδευθείς στην Κτηνική Παραγωγικών Ζώων Α.Π.Θ.

Ι ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟ Ι ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΟ
Ι ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ
Ι ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ GROOMING
Ι ΤΡΟΦΕΣ - ΑΞΕΣΟΥΡΑΡ

Εθν. Μακαρίου 105 & Δ. Κούτσικα, Μεσσήνη 24200
Τηλ. 27220 22066 Κιν. 6978582570
Email pdm11mes@hotmail.com

ΣΙΤΣΑ ΓΕΩΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

Γυναικεία - Ανδρικά Ενδύματα

Κολοκοτρώνη 27
Μεσσήνη
Τηλ.: 27220 24004

HOTEL "ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ"

ΕΘΝΑΡΧΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ 61,
ΜΕΣΣΗΝΗ - ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
ΤΗΛ.: (27220) 22740 - 23138

ΤΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΔΙΑΘΕΤΟΥΝ
ΛΟΥΤΡΟ, ΤΗΛΕΦΩΝΟ,
ΑΙΡ ΚΟΝΤΙΣΙΟΝ, ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Κ Α Μ Η Χ Α Ν Η Μ Α Τ Α
Γεώργιος Δ. Λεκαδίτης

Αντιπροσωπείες

- Τρακτέρ DEUTZ FAHR SAME
- Αλυσσοπίονα: STIHL

Εξειδικευμένο Service

Λεωφόρος Πύλου & Μπούκας - Μεσσήνη
☎ 27220 24353 • E-mail: glekaditis@hotmail.com

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟ CATERING

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Αναλαμβάνουμε παντός είδους εκδηλώσεις

ΤΗΛ.: 27220 29049 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1 ΚΙΝ. 6978 503003
ΤΗΛ/ΦΑΧ: 27220 23600 ΜΕΣΣΗΝΗ 6973 657217

ΙΧΘΥΟΠΩΛΕΙΟ
«ο θαλασσόκηπος»

Νικόλαος Παν. Λαμπρόπουλος

Μερλοπούλου 7, (Δημοτική Αγορά) Μεσσήνη
Τηλ.: 27220 22339 Κιν.: 6974 798598

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ • ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΠΟΙΟΤΗΤΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΑ

ΜΠΟΥΚΑΣ 25 ΜΕΣΣΗΝΗ - ΤΗΛ.: 27220 23 663

Στο Νησί: Ενορίες και Ναοί

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Ο ΑΓΙΑΝΝΗΣ, 1820-1986

γράφει ο Βασίλης Παναγιωτόπουλος

Στην μνήμη του φίλου
και συναδέλφου
Βασίλη Κρεμμυδά
Νησιώτη και Αγιαννώτη
Β.Π.

Τόσο ιστορικά δημοσιεύματα¹ που φιλοξένησε πρόσφατα ο «Πάμισος» σχετικά με τις οικοδομικές περιπέτειες του ναού του Αγίου Ιωάννου στο Νησί, μου δημιούργησαν την επιθυμία και, κατά κάποιον τρόπο, την υποχρέωση, να λάβω μέρος κι εγώ σε μια απόπειρα καλλιέργειας της ιστορικής μνήμης της πόλης μας. Φαντάζομαι ότι οι φιλόξενοι σελίδες του «Παμίσου» θα εξακολουθήσουν να δημοσιεύουν λίγα, έστω, αλλά έγκυρα και τεκμηριωμένα, ιστορικά μελετήματα, που θα φωτίζουν κάποιες αξιόλογες στιγμές ή κάποια αξιοσημείωτα συμβάντα της Νησιώτικης ιστορίας. Στο παρόν σημείωμα θα περιοριστώ στα ιστορικά του Αγίου Ιωάννου και ιδιαίτερα στο ζήτημα των αλλεπάλληλων καταστροφών και ανοικοδομήσεων του κτηρίου του ναού κατά τους τελευταίους αιώνες.

Με βάση παλαιότερες έρευνες,² γνωρίζουμε ότι ο ναός λειτουργεί ως κεντρικός (Μητροπολιτικός) ναός του Νησιού, με βεβαιότητα από την εποχή της Βενετοκρατίας στην Πελοπόννησο (1685-1715), πιθανότατα δε από πολύ ενωρίτερα, από τη λεγομένη «πρώτη Τουρκοκρατία» (1460-1685). Για την πρώιμη περίοδο αυτή, την πρώτη δηλαδή Τουρκοκρατία, δε γνωρίζουμε με βεβαιότητα ποια ήταν η ενοριακή οργάνωση της πόλης, υποθέτουμε όμως ότι δεν θα ήταν ριζικά διαφορετική από τη μεταγενέστερη, των επομένων αιώνων. Κάποιες διάσπαρτες ιστορικές πληροφορίες το επιβεβαιώνουν.

Σε ένα από τα σπουδαιότερα βενετικά τεκμήρια, στην «Απογραφή του πληθυσμού» του έτους 1700, το Νησί χωριζόταν σε τρεις ενορίες, τις ίδιες με τις σημερινές, και αριθμούσε 194 οικογένειες / 780 κατοίκους. Οι αριθμοί αυτοί φαίνονται σήμερα μικροί, αλλά δεν είναι. Η εικόνα αλλάζει όταν σκεφτούμε ότι ο μέσος όρος του πληθυσμού των 70 χωριών της Επαρχίας Ανδρούσας (Territorio d'Andrussa) στην οποία παραδοσιακά, από τα χρόνια της Φραγκοκρατίας και της όψιμης Βυζαντινής περιόδου, υπαγόταν το Νησί, ανερχόταν σε 20,4 οικογένειες / 79 κατοίκους και τα δύο πολυπληθέστερα χωριά της Επαρχίας, Σκάλα και Τζεφερεμίνη, αριθμούσαν 53/251 και 55/234 οικογένειες / κατοίκους αντιστοίχως, ενώ η Ανδρούσα, πρωτεύουσα της Επαρχίας και έδρα βιλαετίου της «πρώτης Τουρκοκρατίας», αριθμούσε μόλις 24 οικογένειες / 70 κατοίκους. Δε γνωρίζουμε ακριβώς από πότε ο οικισμός του Νησιού είναι οργανωμένος γύρω από τρεις ενορίες. Πάντως, ούτε οι τρεις αυτές ενορίες συγκροτήθηκαν στα χρόνια της Βενετοκρατίας (1685-1715), ούτε οι αντίστοιχοι ναοί οικοδομήθηκαν τότε. Είναι παλαιότεροι και ανάγονται στην όψιμη βυζαντινή περίοδο ή/και στην πρώτη Τουρκοκρατία.

Η ίδια αμφιβολία ισχύει και για το πότε ακριβώς οικοδομήθηκε ο αρχικός ενοριακός ναός του Αγίου Ιωάννου, αν και, όπως το αναφέραμε ήδη, κατά το έτος 1700 υπάρχει και η ενορία και ο ναός. Συμπεραίνουμε μάλιστα ότι ο τελευταίος θα πρέπει τότε να βρισκόταν σε καλή κατάσταση, αφού, σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα υπήρχε εμπόδιο για την επισκευή του. Οι απαγορεύσεις ανέγερσης και επισκευής ναών που ίσχυαν επί της προηγούμενης περιόδου (πρώτης Τουρκοκρατίας) είχαν αρθεί από τη Βενετική Διοίκηση (1685-1715).

Κατά την επάνοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας στην Πελοπόννησο (1715) και ως το 1820 (βλ. παρακάτω), δεν έχουμε πληροφορίες για ζημιές του ναού από σεισμούς ή άλλες αιτίες, πυρκαϊές κλπ. Για ολόκληρο τον 18^ο αιώνα, ο ναός χρησιμοποιείται σταθερά ως επισκοπικός ναός της έδρας (στο Νησί), της Επισκοπής Ανδρούσης, και οι σχετικά πολυάριθμες πληροφορίες της εποχής, δεν κάνουν λόγο για κτηριακό πρόβλημα.

Ωστόσο, λίγα χρόνια μετά την Ελληνική Επανάσταση, το 1838/39, ο ναός χρειάστηκε να κατεδαφιστεί και στη θέση του να ανεγερθεί νέος.³ Οι ζημιές που εν τω μεταξύ είχε υποστεί ήταν, φαίνεται, αθεράπευτες. Στην αίτηση του Δημοτικού Συμβουλίου που υπέβαλε ο Δήμαρχος Π. Καλαμαριώτης προς τη Βασιλική Διοίκηση Μεσσηνίας για την έκδοση της σχετικής άδειας, διαβάζουμε τα ακόλουθα: «Ο πρώτιστος Ναός του Προδρόμου... είναι σήμεραν εις τοιαύτην αθλίαν κατάστασιν ώστε... δεν δύναται πλέον να χρησιμεύσει προς εκκλησιασιν... μάλιστα κατά την εποχήν του χειμῶνος». ⁴ Από την παραπάνω συνοπτική περιγραφή ενός διοικητικού εγγράφου παίρνουμε μια γενική εικόνα της κατάστασης του ναού, δεν προκύπτει όμως το είδος των ζημιών και το μέγεθος της καταστροφής. Εμείς σήμερα με σχετική, έστω, βεβαιότητα, μπορούμε να σκεφτούμε ότι πράγματι οι ζημιές θα ήταν ανεπανόρθωτες και θα ήταν αδύνατον να αντιμετωπιστούν με επί μέρους επισκευές. Αν κάτι τέτοιο ήταν εφικτό, ούτε η δημοτική Αρχή θα αναλάμβανε το κόστος και την ευθύνη της ανέγερσης νέου ναού, ούτε η Δημόσια Διοίκηση θα ενέκρινε το έργο. Το ίδιο πρέπει να ισχύει με την ενορία, όσο και με την Επισκοπή (πρώην Ανδρούσης, τώρα Μεσσήνης) που και οι δύο υποστήριξαν την ανοικοδόμηση του νέου ναού.

Πότε όμως και κάτω από ποιες συνθήκες ερευτώθηκε ο ναός της προεπαναστατικής περιόδου; Στο ερώτημα αυτό απαντά έμμεσα, αλλά με ακρίβεια, ένα σύντομο αφήγημα που έγραψε ο Κωνστ. Νικολάου, αποκαλούμενος και Λογιώτατος, αδελφός του Ανδρούσης Ιωσήφ, εγκατεστημένος και αυτός στο Νησί από το 1806, έτος χειροτονίας του Ιωσήφ ως Επισκόπου. Πρόκειται για ένα συνοπτικό βιογραφικό του Ιωσήφ που γράφτηκε στο Νησί στις 23 Απριλίου 1844, δηλαδή 40 ημέρες μετά τον θάνατο του Δεσπότη (13 Μαρτίου 1844). Σε αυτό το βιογραφικό γράφει ο Κ. Νικολάου για το σεισμό του 1820 τα ακόλουθα: «Εν δε τω έτει 1820: 26 Δεκεμβρίου, επειδή και εγένετο εις άπασαν την Μεσσηνίαν σεισμός μέγας και έπεσον οικία, εφονεύθησαν άνθρωποι και επικράτησεν υπέρ τους δύο μήνας ο φρικτός ούτος σεισμός και επειδή η Επισκοπή του εκρημνίσθη και έμεινε άχρηστος εις κατοίκησιν, παρέλαβον εγώ την Πανιερότητά του εις την οικίαν μου και περιέθαλπον αυτόν όλαις δυνάμεσι». ⁵ Δεν αναφέρονται στο απόσπασμα αυτό βλάβες στην οικοδομή, αλλά θεωρώ ότι δεν είναι σφάλμα να υπο-

θέσουμε ότι ο σφοδρός αυτός σεισμός δεν θα άφησε άθικτο και το ναό του Αγίου Ιωάννου, αν και αυτό δεν ήταν αρκετό για να επιφέρει την κατάρρευσή του. Στις όποιες όμως πιθανές αβαρίες του ναού από το σεισμό του Δεκεμβρίου 1820, ήλθε να προστεθεί η πυρπόληση του 1825, η οποία ολοκλήρωσε την καταστροφή. Είναι γνωστό από την ιστοριογραφία της Ελληνικής Επανάστασης ότι ο Ιμπραήμ μετά τη μάχη στο Μανιάκι (20 Μαΐου 1825), ξεχύθηκε στη Μεσσηνία και στις 28 Μαΐου έφθασε ανενόχλητος στην Καλαμάτα, αφού κατά τις προηγούμενες ημέρες κατέστρεψε με πυρκαγιά το Νησί. Να τι γράφει ο ίδιος Κ. Νικολάου για το ζήτημα αυτό: «Μετά... την καταστροφήν του Γρηγορίου Φλέσια εις Μανιάκι, ο μανιακός, ο άγριος ούτος [ενν. ο Ιμπραήμ] επιδραμών και εις Νησίον, επιυπόλησε πρώτον τας Εκκλησίας και τα ημέτερα λαμπρά οικοδομήματα, επομένως τα εργαστήρια της αγοράς και όλα τα οικήματα των κατοίκων». ⁶

Συνδυασμός λουπόν από ζημιές εκ του καταστροφικού, για την πόλη, σεισμού του Δεκεμβρίου 1820 που λόγω της Επανάστασης δεν βρέθηκε τρόπος να επιδιορθωθούν και κυρίως, λόγω του εμπρησμού που προξένησαν οι δυνάμεις του Ιμπραήμ πασά, στάθηκαν οι αιτίες της κατάρρευσης του ναού που προφανώς το 1838, δεν μπορούσε πια να στεγάσει τους ενορίτες του.

Αλλά και ο ναός του 1838/1839 που ανεγέρθηκε στη θέση του κατεδαφισθέντος προεπαναστατικού ναού, δεν είχε καλύτερη τύχη. Κατέρρευσε και αυτός στον ισχυρό σεισμό του 1886 που έπληξε τη Μεσσηνία, χωρίς να μας αφήσει κάποια εικόνα του, και πολύ περισσότερο φωτογραφία, αφού ο φωτογραφικός φακός δεν είχε ακόμη διαδοθεί και δεν είχε βέβαια φθάσει στο Νησί. Ωστόσο, μια ιδεατή εικόνα μπορούμε να σχηματίσουμε, διαβάζοντας τα συμφωνητικά/προδιαγραφές της ανέγερσης του 1839 μεταξύ του δήμου Παμίσου και των Λαγκαδιανών μαστόρων της εργολαβίας, που έφερε στη δημοσιότητα του μελέτημα του Φώτη Παπαχατζή σε προγενέστερο φύλλο του «Παμίσου». ⁷ Με βάση τα εν λόγω συμφωνητικά, νομίζω ότι ένας ειδικός αρχιτέκτονας θα μπορούσε να εκπονήσει ένα κατά προσέγγιση σχέδιο της οικοδομής, πολύ κοντά στην πραγματικότητα. Πάντως μέσα από μία «φιλολογική» και όχι τεχνική ανάγνωση του εν λόγω συμφωνητικού, το κτήριο του 1839 φαίνεται να είναι αρκετά μεγαλοπρεπές και περίπλοκο, κάτι που μας προϊδεάζει και για το μέγεθος και τη φόρμα του προεπαναστατικού ναού που αντικατέστησε. Ίσως μάλιστα, ένας μη ειδικός, όπως εγώ, θα μπορούσε να σκεφτεί ότι η εκτέλεση του εν λόγω σχεδίου ξεπερνούσε τις τεχνικές δυνατότητες των Λαγκαδιανών μαστόρων να το εκτελέσουν (στατική ασφάλεια, οικοδόμηση επί σαθρού εδάφους κ.ά.). Μια υπόθεση την οποία δεν μπορώ να επεξεργαστώ περισσότερο. Όπως και να έχουν όμως τα πράγματα, το κτήριο άντεξε στους επίσης μεγάλους σεισμούς του 1846 κατά τους οποίους οι οικοδομές του Νησιού έπαθαν, για άλλη μια φορά, εκτεταμένες καταστροφές. ⁸ Σε αυτήν την περίπτωση δεν αναφέρονται βλάβες του ναού, χωρίς αυτό να σημαίνει, βέβαια, ότι δεν καταπονήθηκε το κτήριό του, κάτι που, ενδεχομένως, δεν είναι άσχετο με την κατοπινή του νέα κατάρρευση (1886).

Πράγματι, το 1886 νέος καταστρεπτικός σεισμός έπληξε τη Μεσσηνία. Στο Νησί κατέρρευσε μεγάλος αριθμός οικοδομών και ανάμεσά τους ο ναός του Αγίου Ιωάννου, έργο των Λαγκαδιανών μαστόρων του 1839. Η πόλη όμως φαίνεται ότι είχε αρκετό δυναμισμό γιατί νέος ναός οικοδο-

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

1820		Ισχυρός σεισμός προκαλεί βλάβες στο ναό
1825		Πυρπόληση, ίσως όχι ολοσχερής, από τις δυνάμεις του Ιμπραήμ πασά
	1838/39	Ανοικοδόμηση ναού. Το έργο εκτελείται από Λαγκαδιανούς μαστόρους.
1886		Καταστρεπτικός σεισμός. Σοβαρές βλάβες. Ο ναός του 1838/9 κρίνεται μη επισκευάσιμος
	1891/5	Ανοικοδόμηση ναού (βλ. εικόνα 1 και 2)
1927		Νέος καταστρεπτικός σεισμός. Ο ναός του 1891/5 κρίνεται επίσης μη επισκευάσιμος
	1937	Έναρξη ανοικοδόμησης (δεν ολοκληρώθηκε) (βλ. εικόνα 3)
	1946	Πρόχειρη στέγαση. Η προσθήκη δεν άντεξε στο σεισμό του 1986
1986		Σεισμός. Ανοικοδόμηση σημερινού ναού.

μήθηκε ταχύτατα. Ήδη το 1891 είχαν ολοκληρωθεί τα οικοδομικά έργα, ενώ το 1895 ο ναός είναι σε πλήρη λειτουργία, όπως φαίνεται από την καρτ-ποστάλ του εσωτερικού του ναού (βλ. εικ. 2). Αυτή η καρτ-ποστάλ νομίζω ότι εκυκλοφόρησε κατά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1920 και φέρει ως ιδρυτική χρονολογία του ναού (ή της εσωτερικής διακόσμησής του;) το έτος 1895. Η σημαντική δαπάνη της ανέγερσης είναι προφανές ότι δεν καλύφθηκε μόνον από τη συνδρομή των ενοριτών, αλλά από ολόκληρη την πόλη και μάλιστα από τη δημοτική Αρχή. Για το λόγο αυτό άλλωστε το έργο πιστώνεται από την κοινή γνώμη της εποχής στον δήμαρχο της πόλης Γεώργιο Καρατζά, για τον οποίο συχνά γράφονταν επαινετικά σχόλια στο Μεσσηνιακό και στον Αθηναϊκό Τύπο. Ας σταθούμε λίγο περισσότερο στο ναό του 1891/5.

Ενώ οι γνώσεις μας για τα παλαιότερα κτήρια του ναού είναι ελάχιστες, δεν συμβαίνει το ίδιο για τον ναό του 1895-1927. Η πρώτη καλή εικονογραφική πληροφόρηση προέρχεται από τις δύο καρτ-ποστάλ της δεκαετίας 1920 που διασώζουν όψεις του ναού, μία εξωτερική και μία εσωτερική. Η πρώτη, η εξωτερική είναι τραβηγμένη από τον δρόμο του Σιδηροδρομικού Σταθμού, δηλαδή από την πλευρά του ιερού. Διακρίνεται κάπως η μορφολογία του ναού που, έτσι, πρόχειρα, μπορούμε να πούμε ότι δείχνει ένα επιβλη-

τικό εκκλησιαστικό κτίσμα (βλ. εικ. 1). Αλλά και η φωτογραφία του εσωτερικού του ναού (βλ. εικ. 2) είναι εξ ίσου επιβλητική (τέμπλο, πολυέλαιοι, εικονοστάσι, κ.ά.). Ας σημειωθεί, εν κατακλείδι, ότι το ξυλόγλυπτο τέμπλο και άλλα ογκώδη εκκλησιαστικά έπιπλα που διασώθηκαν από τον σεισμό του 1886, διαφυλάχτηκαν σε αποθήκη που βρισκόταν απέναντι από την είσοδο του ναού, δίπλα στην οικία, τότε, του φαρμακοποιού Φώτη Παπαδόπουλου, και ξαναβρήκαν τη θέση τους στο ναό του 1946. Υποθέτω ότι τα ίδια θα επαναποθετήθηκαν στον σημερινό, τρίτο πια ναό, στο ίδιο σημείο με τον ίδιο ξυλόγλυπτο εξοπλισμό. Παραμένοντας λίγο ακόμη στον ναό του 1891/5, από τις παραπάνω φωτογραφικές εικόνες σχηματίζουμε την εντύπωση ότι το έργο ήταν τεχνικά και αισθητικά αξιόλογο, κάτι που ασφαλώς εβάρυνε στις κατοπινές αποφάσεις (εννοώ μετά τον σεισμό του 1927) για τη μορφή και τον όγκο του ναού που θα τον αντικαθιστούσε⁹.

Τα πάθη όμως του «Αγιάννη», όπως όλοι γνωρίζουμε, δεν σταματούν εδώ. Ο Ηλίας Μπιτσάνης, μάς ξαναθύμησε με το άρθρο του στον «Πάμισο»¹⁰ τον μεγάλο σεισμό του 1927, που για μια ακόμη φορά κατέστησε τον ναό ετοιμόρροπο. Από το ίδιο άρθρο δανείζομαι και τις δύο επόμενες χρονολογίες: 1931, οριστική απόφαση όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών

για την ολοσχερή κατεδάφιση του σεισοπαθούς κτηρίου και ταυτόχρονη έκδοση της οικοδομικής άδειας ανέγερσης του νέου 1937 έναρξη της ανοικοδόμησης με πρώτη φάση την ισχυρή θεμελίωση με μπετόν-αρμέ, αφού κρίθηκε ότι η υψηλή σεισμικότητα του εδάφους, προδήλως και ιδιαίτερα στο συγκεκριμένο σημείο, ήταν η αιτία των αλλεπαλλήλων βλαβών ή και καταρρεύσεων του ναού. Από αυτή τη φάση της ανέγερσης προέρχεται η φωτογραφία των εργασιών της θεμελίωσης του κτηρίου (βλ. εικ. 3) όπου διακρίνεται δίπλα στους εργάτες του μπετόν ο παπα-Μιχάλης Κατσουλίδης να εποπτεύει, και ένα άλλο πρόσωπο να παρίσταται καθιστός που, αν δεν κάνω λάθος, διακρίνω έναν από τους γνωστούς Νησιώτες της εποχής μου, αδελφούς Διαμαντάκου.

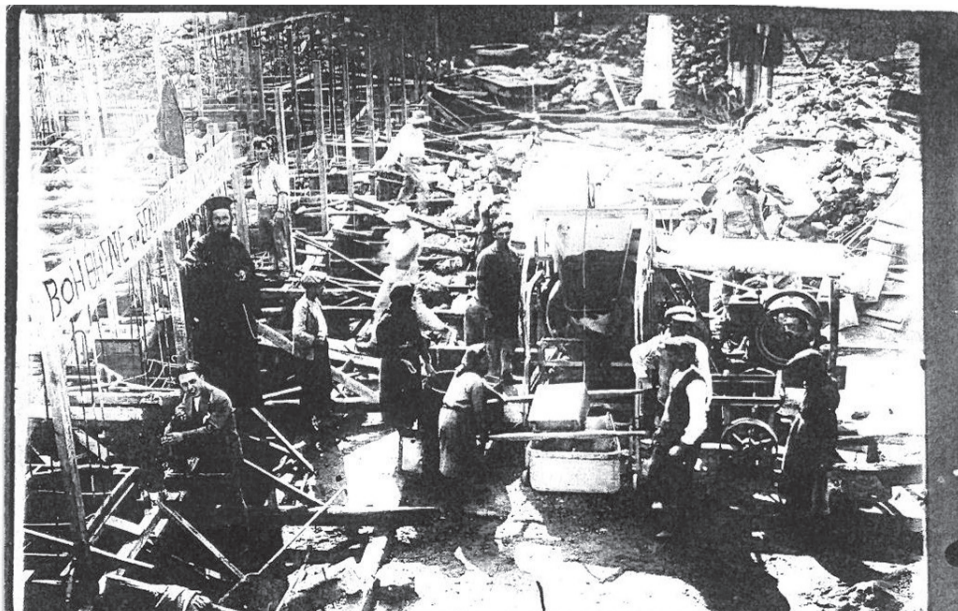
Τελειώνω το σύντομο αυτό σημείωμα με μια παραίτηση και ένα σχόλιο. Η παραίτηση: δε θα ασχοληθώ με την τελευταία φάση της ιστορίας του ναού, δηλαδή τη «στέγαση» του 1946 και την ανοικοδόμηση του σύγχρονου κτηρίου μετά τους σεισμούς του 1986. Και οι δύο περιπτώσεις, από κοινού, έχουν ξεχωριστό ενδιαφέρον και αξίζει τον κόπο, άνθρωποι με μεγαλύτερη γνώση του αντικείμενου από εμένα, να καταθέσουν τις εμπειρίες και τις απόψεις τους μέσα από τις σελίδες του «Παμίσου». Το σχόλιο αφορά μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή της οικοδομικής ιστορίας του ναού, όπως προκύπτει από το άρθρο του Ηλία Μπιτσάνη. Φαίνεται, πράγματι, ότι γύρω στο 1930, είχαν δημιουργηθεί δύο «παρατάξεις» που διαφωνούσαν για το ζήτημα της κατεδάφισης ή της επισκευής των ζημιών και βέβαια του όγκου και της μορφολογίας του ναού. Υπέρ της κατεδάφισης και της ανέγερσης νέου ναού είχαν ταχθεί τα ανώτερα στελέχη των αρμοδίων Υπουργείων στην Αθήνα και οι εδώ εγκατεστημένοι Νησιώτες και στο Νησί μία μάλλον μειοψηφική ομάδα, με επικεφαλής τον εφημέριο του Ναού παπα-Μιχάλη Κατσουλίδη. Δε γνωρίζω πολλά πράγματα για τη διένεξη αυτή. Ασφαλώς το έργο, όπως σχεδιάστηκε, ήταν μεγαλόπνοο και πολυδάπανο και ξεπερνούσε τις οικονομικές δυνατότητες της πόλης εκείνης της εποχής και ακόμη περισσότερο της ενορίας. Από την άποψη αυτή, οι όποιες επιφυλάξεις διατυπώθηκαν τότε, έχουν το νόημά τους. Υπάρχουν όμως μερικά πράγματα που είναι περισσότερο ξεροκέφαλα από τους ανθρώπους. Ένα από αυτά είναι οι σεισμοί, και αυτό φάνηκε λίγο αργότερα: το φτωχικό και μάλλον άτεχνο «πανωσήκωμα» του 1946 που, ασφαλώς, με πολύ κόπο και προσπάθεια εξασφάλισε ο δραστήριος Μητροπολίτης Χρυσόστομος (Δασκαλάκης), δεν άντεξε τα ρίχτερ του σεισμού του 1986, από τον οποίο υπέστη αθεράπευτες βλάβες. Αντίθετα, τα «μπετά» του παπα-Μιχάλη, όχι μόνον διασώθηκαν (βλ. εικ. 3), αλλά εξακολουθούν να λειτουργούν ως θεμέλιο και του σημερινού, υψηλών αντισεισμικών προδιαγραφών, ναού. ■

Εικόνα 1.: Καρτ-ποστάλ: Το ιερό του ναού φωτογραφημένο από τον δρόμο του σιδηροδρομικού σταθμού (ο ναός του 1895-1927). Υπάρχει στο αρχείο του "Παμίσου".

Εικόνα 2.: Καρτ-ποστάλ: Το εσωτερικό του ναού (1895-1927). Από το αρχείο του Νίκου Ρούτση.

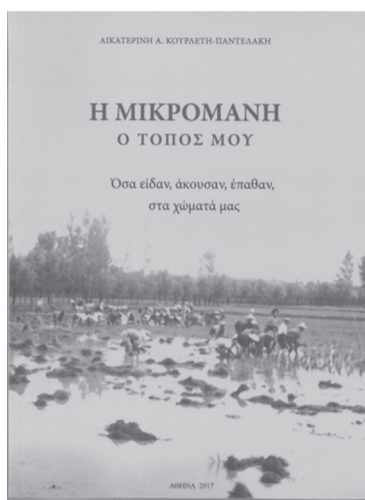

Εικόνα 3.: Τα "μπετά" και ο παπα-Μιχάλης Κατσουλίδης. (1937) Φωτογραφία αγνώστου, τραβηγμένη από όροφο γειτονικής κατοικίας. Υπάρχει στο αρχείο του "Παμίσου".

Σημειώσεις

- 1 Φώτης Παπαχατζής, «Η ανοικοδόμηση του ναού του Τιμίου Προδρόμου Νησίου (Μεσσήνης) το 1838», εφ. *Ο Πάμισος*, αρ.φ. 123, Αθήνα, Μάρτιος-Μάιος 2017, σελ. 4-5. Ηλίας Μπιτσάνης, «Οι περιπέτειες του Αγιάννη στο χρόνο. Ένας αιώνας, τρεις σεισμοί, τρεις εκκλησίες», εφ. *Ο Πάμισος*, αρ.φ. 124, Αθήνα, Ιούνιος-Αύγουστος 2017, σελ. 4-6.
- 2 Βασίλης Παναγιωτόπουλος, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου, 13^{ος}-18^{ος} αιώνας*, Αθήνα, εκδ. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, 1987, σελ. 256-258.
- 3 Βλ. το παραπάνω (σημ. 1) άρθρο του Φ. Παπαχατζή.
- 4 Στο ίδιο, σελ. 4, στήλη 3. Έγγραφο του Δημάρχου Παμίσου (Νησί, 25 Ιουλίου 1838).
- 5 Κ. Νικολάου, «Βιογραφία του αιμνήστου Ανδρούσης Επισκόπου Ιωσήφ, υπουργού εκκλησιαστικών κατά την ιεράν ημών επανάσταση», περ. *Απόλλων* (Πειραιώς), έτ. ΣΤ' (1890), σελ. 1054-1060. Βλ. ανατύπωση από Τάσο Γριτσόπουλο, «Σχεδιάγραμμα περί του βίου του Ανδρούσης Ιωσήφ διά χειρός του αδελφού του», περ. *Μνημοσύνη*, τόμ. 14 (1995-1997), σελ. 259-272. Για το σεισμό του 1820, βλ. σελ. 266.
- 6 Κ. Νικολάου, ό.π., σελ. 269.
- 7 Φώτης Παπαχατζής, βλ. σημ. 1.
- 8 Βλ. Ηλίας Μπιτσάνης, *Σελίδες από την ιστορία της Μεσσήνης (Νησίου) μέχρι το 1900*, Καλαμάτα, 2005, σελ. 101 και 109.
- 9, 10 Ηλ. Μπιτσάνης, βλ. σημ. 1.

ΒΙΒΛΙΟπαρουσίαση

[...] Στη διαδρομή του χρόνου, η Μικρά Μαΐνη έγινε Κουτσούκ Μάνη, επαρχία Μικρομάνης, και κοινότητα Μικρομάνης. Η γνήσια μαγιά μας αναδύει τη μυρωδιά της μέσα από κείμενα και εικόνες. Οι εκδηλώσεις των προγόνων μας του 18ου αιώνα της «ανάγκης ψυχής» με έντονο το συναίσθημα της θρησκευτικότητας, του δέους και σεβασμού στα ήθη και έθιμα της Χριστιανικής πίστης τους.

Η εξέλιξη και η ευημερία τους, με περιγραφές σε μερικές στάσεις ζωής, της οικονομικής ανάπτυξης και τα επιτεύγματά τους, της «συντήρησης της ζωής», μέσα από

αφηγήσεις, γεγονότα, κοινωνικές συνθήκες, οικονομικές σχέσεις, τρόποι επικοινωνίας και γενικά μια ολόκληρη παραγωγική καθημερινότητα των προγόνων μας ξεδιπλώνεται, μέσα στις σελίδες του βιβλίου.

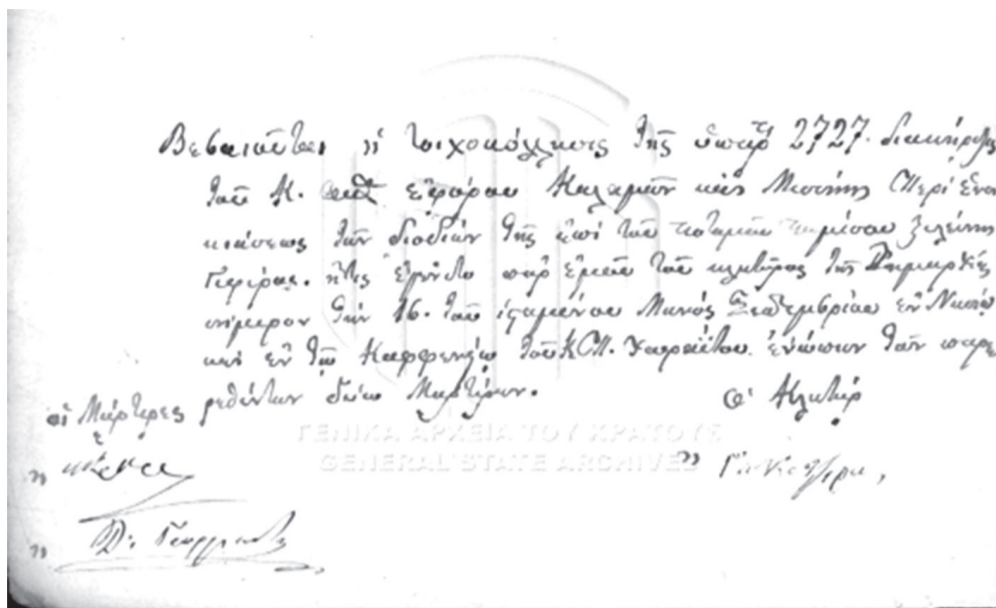
Η κοινωνική ζωή, η εκπαίδευσή τους, η καταγραφή της λαογραφίας και της πολιτιστικής οντότητας του χωριού μας. Η αντίληψη για τη ζωή, οι πορείες και οι κατευθύνσεις, «της ανησυχίας της καρδιάς» σε ό,τι διαδραματίστηκε στην κοινωνία της Μικρομάνης του 19ου και 20ού αιώνα, συνδυάζουν συναισθηματικό πλούτο, κοινωνική αγωγή και ηθική συνείδηση.

Είναι ένα λιθαράκι στη συλλογική μνήμη, είναι η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του γνήσιου πολιτη της Μικρομάνης. [...]

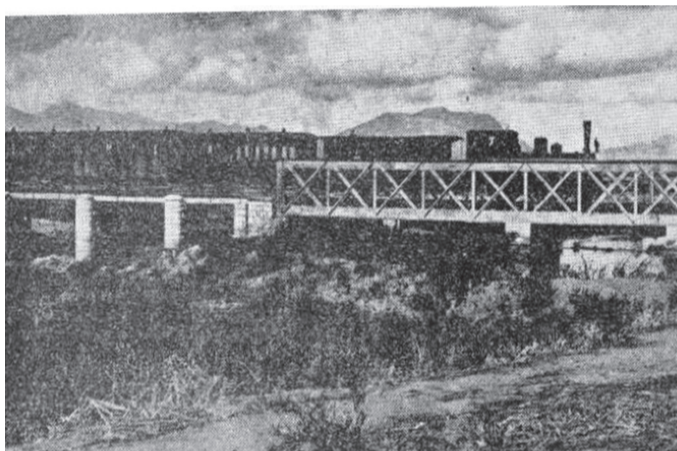
Με αυτά τα λόγια που μας παραθέτει στον πρόλογο του βιβλίου της η Αικατερίνη Α. Κουρλέτη-Παντελάκη, μας δίνει μια μικρή περιγραφή αυτών που μας παρουσιάζει για τη γειτονιά μας, τη Μικρομάνη.

Ο πλούτος των πρωτογενών πληροφοριών και των φωτογραφιών, που παρατίθενται σε αυτό το βιβλίο το μετατρέπουν σε μια σημαντική πηγή ενημέρωσης όχι μόνο για τη Μικρά Μαΐνη, αλλά και για τη γειτονιά της, τον Πάμισο, τη Μακαρία, τη Μεσσήνη και τα γύρω χωριά. Παρακάτω παρατίθενται κάποιες φωτογραφίες που μας αφορούν άμεσα σαν Νησιώτες.

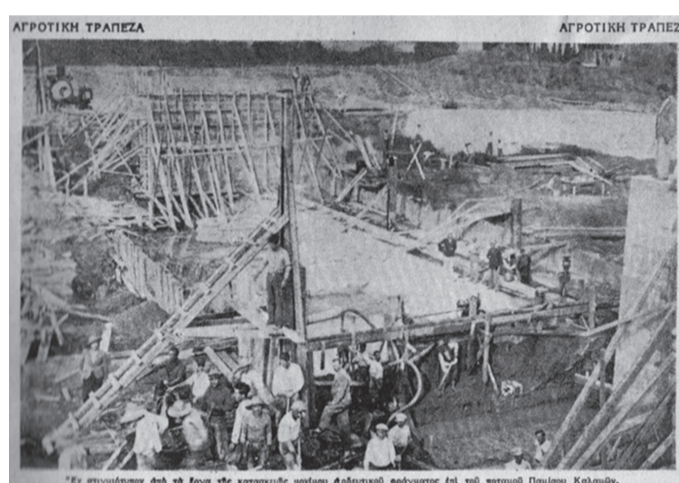
M.G.

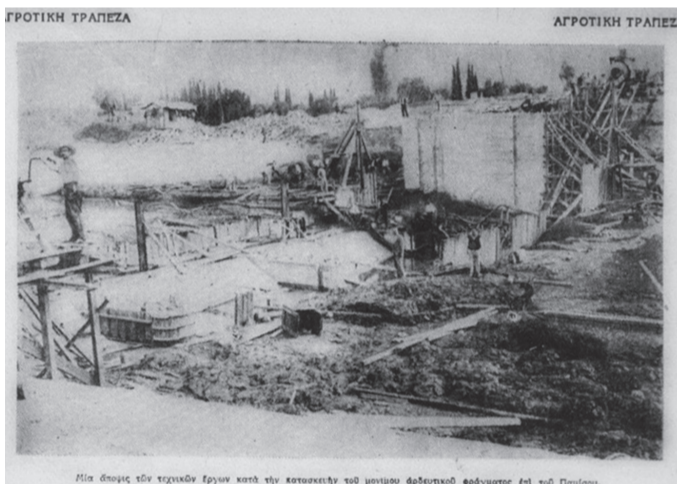
Διακήρυξη δημοπρασίας της ξύλινης γέφυρας του Ποταμού Παμίσου, Γ.Α.Κ φάκελος 865

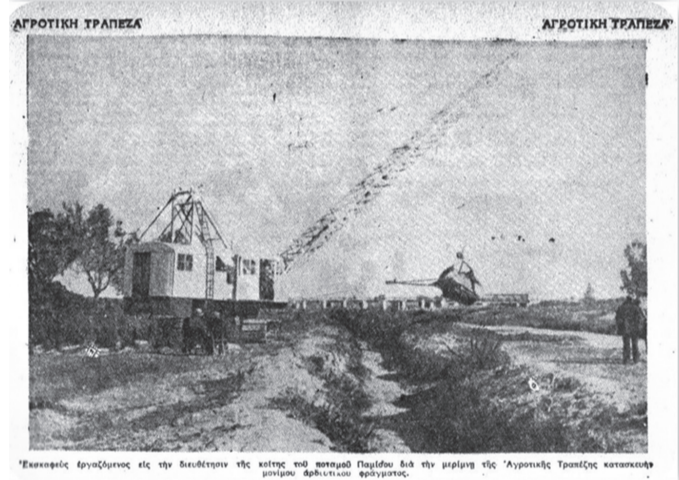
*Άποψις του ποταμού Παμίσου παρά την Μεσσήνη. (Φωτογρ. Π. Καλονάου).

*Εκπεριζωμένη από τα έργα της κατασκευής μόνιμου φερρετικού φράγματος επί του ποταμού Παμίσου Καλονάου.

*Μία άποψις των τεχνικών έργων κατά την κατασκευή του μόνιμου φερρετικού φράγματος επί του Παμίσου.

*Εκπεριζωμένη άποψις της διεύθυνσης της κατασκευής του ποταμού Παμίσου από την μεριά της 'Αγροτικής Τραπέζης κατασκευής μόνιμου φερρετικού φράγματος.

ΕΡΓΑ ΠΑΜΙΣΟΥ 1937

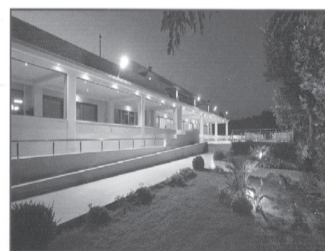
- Υαλοπίνακες • Βιτρίνες καταστημάτων • Ντουζιέρες
- Γυάλινα κάγκελα • Στέγαστρα • Εσωτερικές πόρτες
- Κάλυψη επιφανειών με χρωματιστό γυαλί

Αναγνωσταρά
κόμβος Μεσσήνης 24200
U: www.gtglass.gr
E: info@gtglass.gr
T: 27220 24495
K: 6947320977

Saint Konstantinos
Bouka Resort Hotel

Παραλία Μπούκας
Μεσσήνης Μεσσηνίας
Τηλ.: +30 27220 25077 • Fax: +30 27220 25166

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ: ΜΙΡΑΝΤΑ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΩΑΝ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΠΡΟΤΥΠΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
ΓΑΛΛΙΚΑ - ΜΥΣΙΚΗ - ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ
ΚΟΜΠΟΥΤΕΡ - ΕΛΛΗΝ. ΧΟΡΟΙ - ΜΠΑΛΕΤΟ
ΣΧΟΛ. ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ - ΑΣΦ. ΚΑΛΥΨΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ 7 Π.Μ. - 5 Μ.Μ.
ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ - ΧΟΛΑΡΓΟΣ, ΤΗΛ.: 22940 67 477 - 210 6532 332

εργαστήρι ζαχαροπλαστικής - catering

Λόφου... γλυκοαπολαύσεις

ΕΚΜΕΚ

buzel

Τάσος Σουρίλας

ΤΖΟΝ ΚΕΝΕΝΤΥ 106 ΛΟΦΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΗΛ. 210 - 57 57 177

Κασημικά
Κωνσταντοπούλου

Παλιές δημιουργίες
από γυαλί & λευκόχρυσο...

ΛΕΚΚΑ 23-25, ΣΥΝΤΑΓΜΑ • ΤΗΛ.: 210-3227997, FAX: 210 3220376
http://www.silverware.gr • e-mail: info@silverware.gr

Το 2017 ήταν "ΕΤΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ". Αποχαιρετώντας αυτόν τον χρόνο, ο ΠΑΜΙΣΟΣ δημοσιεύει την παρακάτω εργασία της Μαρίας Φλετορίδου, εκλεκτής μελετήτριας των γαλλικών γραμμάτων και τακτικής συνεργάτιδος της εφημερίδας μας.

Από τον Τελευταίο Πειρασμό στο Ο Χριστός ξανασταυρώνεται Συνομιλία των συγγραφέων Νίκου Καζαντζάκη και Πιερ Σιπριό

της Δρ Μαρίας Φλετορίδου

Επίτιμη Σχολική Συμβούλου Γαλλικής Γλώσσας

Με αφορμή την διημερίδα 24-25 Νοεμβρίου 2017, αφιερωμένη στα 60 χρόνια από τον θάνατο του Νίκου Καζαντζάκη (1883-1957), παρουσιάζεται, σε μετάφρασή μου, η πρώτη από τις επτά συνομιλίες του Νίκου Καζαντζάκη με τον συγγραφέα και δημοσιογράφο Πιερ Σιπριό (1921-1998) που βρίσκονται στο βιβλίο *Kazantzaki - Sipriot – Entretiens*. Αυτές οι συνομιλίες, αμετάφραστες στην ελληνική γλώσσα, γράφτηκαν από τους παραπάνω συγγραφείς και διαβάστηκαν από τους ίδιους στη Γαλλική Ραδιοφωνία τον χειμώνα του 1957.

Ερώτηση του Πιερ Σιπριό στον Καζαντζάκη: Μετά τις Νομικές Σπουδές στην Αθήνα παρακολουθήσατε μαθήματα Φιλοσοφίας στο Παρίσι από τον καθηγητή Ανρί Μπερξόν (1859-1941). Ένα κεφάλαιο της "Ηθικής" του οικοδομήθηκε στην αντίθεση ανάμεσα στις ανοιχτές και τις κλειστές κοινωνίες. Οι τελευταίες στηρίζονται στις παραδοσιακές τάξεις και την πατριαρχική ιεραρχία. Αντίθετα, στις ανοιχτές κοινωνίες κάθε άτομο έχει συνείδηση της ηθικής ευθύνης του. Ο Ανρί Μπερξόν σας ενέπνευσε;

Νίκος Καζαντζάκης: Ναι, αν θέλουμε να δώσουμε μια φιλοσοφική βάση στο *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, το έργο γεννήθηκε από μια εσωτερική ανάγκη. Φυσικά, η κοινωνία της Λυκκόβρυσης ήταν κλειστή και με αυστηρούς κανόνες. Ξαφνικά εμφανίζεται ο ήρωας Μανολιός. Αυτός ο ατίθασος νέος εισάγει νέους δαίμονες: οίκτο, κοινωνική δικαιοσύνη, ηθική ευθύνη/συνείδηση του ατόμου. Όπως ήταν φυσικό, η Κραυγή του επέφερε διάσταση ανάμεσα στο κοινωνικό και το ατομικό "εγώ", καθώς η ηθική αγωνία του ήρωα είχε ως υπέρτατο μοντέλο τον Χριστό. Αναπόφευκτη συνέπεια: οργή από την κλειστή κοινωνία, καταδίκη του ήρωα σε θάνατο και αποπομπή όλων εκείνων που άκουσαν την κραυγή του. Εκεί είναι το δράμα του μυθιστορηματός μου.

Πιερ Σιπριό: Μεγάλες μορφές διαπερνούν όλο σας το έργο. Στα 18, σκεφτήκατε να γράψετε τη ζωή του Βούδα. Μετά, του Οδυσσέα, με τους 38.333 στίχους της νέας *Οδύσειας*· τώρα, του Χριστού...

Νίκος Καζαντζάκης: Από την παιδική μου ηλικία ο Χριστός με στοίχειωνε. Αυτή η τόσο μυστηριώδης ένωση και συμφιλίωση του ανθρώπου και του Θεού, της σάρκας και του πνεύματος, του θανάτου και της ανανασίας, παρά τις απέλπιδες προσπάθειές μου, παραμένει για μένα θέμα ανεξάντλητο. Θέλησα να απαλλαγώ από αυτό το στοίχειωμα με ένα έργο τέχνης και έγραψα για τον Χριστό λυρικά ποιήματα, μετά μια τραγωδία, αλλά δεν με ικανοποίησαν. Όφειλα ξανά να αντιμετωπίσω αυτό το θέμα στην εποποιία μου, την *Οδύσεια*, αφιερώνοντάς του ένα ολόκληρο έπος, αλλά ούτε αυτό με απελευθέρωσε και επέστρεψα αργότερα πιο επιθετικά με *Τον Τελευταίο Πειρασμό*, αφιερωμένο στη ζωή του Χριστού. Στο βιβλίο μου *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* το θείο φάντασμα τριγυρίζει γύρω από τα πρόσωπα και εισχωρεί στην ψυχή του κεντρικού ήρωα.

Πιερ Σιπριό: Αυτό το πέρασμα του έργου σας από μία μαζική σε μια πιο ελεύθερη και γενναϊόδωρη κοινωνία, μου θύμισε το έργο *Ιερουσαλήμ* (1902) της Νομπελίστριας, το 1909, συγγραφέως Σέλμα Λάγκερλεφ (1858-1940), που είναι επίσης μια βουκολική, ηθική και θρησκευτική εποποιία. Ο εικοστός αιώνας θα επέτρεπε τη δημιουργία εθνικών μυθιστορημάτων που θα εκφράζουν, μέσα από τη διαφορετικότητα, την ιστορία και τη ζωή των σύγχρονων κοινωνιών μας, όπως τα μνημεία ενός τόπου;

Νίκος Καζαντζάκης: Πράγματι, το εθνικό μυθιστόρημα έχει ρίζες μέσα στη φυλή, εκφράζει τον ιδιαίτερο τρόπο που ένας λαός σκέπτεται, αισθάνεται, ζει και πεθαίνει. Αυτό το μυθιστόρημα εμπλουτίζει το πνεύμα και την ευαισθησία μας. Όταν περάσει τα εθνικά

σύνορα και προσεγγίσει όλες τις εθνικότητες, τότε έχουμε ένα βελτιωμένο είδος μυθιστορήματος. Ο χωρίς ετικέτα άνθρωπος πρέπει να είναι η υπέρτατη φιλοδοξία του μυθιστοριογράφου.

Πιερ Σιπριό: Διακρίνουμε δύο παραδόσεις στο σύγχρονο μυθιστόρημα: μια λυρική και μια συναισθηματική παράδοση, η οποία συνδέεται με τις συναισθηματικές καταστάσεις των προσώπων, με δράματα, με διαμάχες. Αυτό προϋποθέτει ότι τα επεισόδια της ζωής, οι μεταβολές της τύχης, παρουσιάζονται σαν αναπόφευκτα γεγονότα και τα πρόσωπα πεθαίνουν εξαιτίας αυτών. Σε σας, αντίθετα, το πρόσωπο του ήρωα είναι υπέρτατο παρά η μοίρα του. Το μεγαλείο του ρόλου που επωμίζεται ο βοσκός Μανολιός είναι τέτοιο που, θα συνθλιβεί βέβαια από τον κόσμο τον οποίο μάχεται, ωστόσο η θυσία του έχει ένα νόημα. Σε αυτό το σημείο υπάρχει επιστροφή στην επική παράδοση. Σκέπτεστε λοιπόν να επιστρέψετε στις δυνάμεις της αρχέγονης λογοτεχνίας;

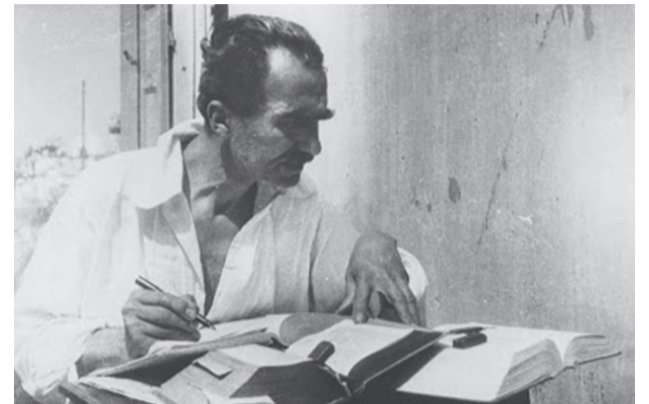
Νίκος Καζαντζάκης: Ναι, υπάρχει μια λυρική και μια συναισθηματική παράδοση στα δράματα και τις κωμωδίες των εξατομικευμένων προσώπων, αλλά νομίζω ότι το ξεπερνούμε. Μπήκαμε σε μια επική εποχή. Αρχίζουμε να ζούμε ένα μεγάλο δράμα που ξεπερνά τα άτομα και αγκαλιάζει ολόκληρη την ανθρωπότητα. Αισθανόμαστε ότι τα επικά γεγονότα μάς προσεγγίζουν και το μυθιστόρημα, συνειδητά ή όχι, έχει αρχίσει να εκφράζει την επική αγωνία της εποχής μας. Είναι φυσικό ο συγγραφέας να αισθάνεται την επικείμενη θύελλα.

Πιερ Σιπριό: Η αρχή της εποποιίας είναι ο πόλεμος, η εκδίκηση, η οργή, όλα όσα κινητοποιούν και δραστηριοποιούν ένα έθνος. Είναι επίσης οι ιδιαίτερες συνήθειες ενός λαού, η γεωγραφική του θέση, οι εποχικές εργασίες, η αιώνια φύση. Θα ήθελα να επιμείνετε στη σημασία αυτών των εικόνων της φύσης, οι οποίες κάθε στιγμή, διακόπτουν πολύ δραματικά τα επεισόδια του *Χριστού*.

Νίκος Καζαντζάκης: Αισθάνομαι ότι πίσω από την τραγική μοίρα του σύγχρονου ανθρώπου, η αιώνια φύση δεν ενδιαφέρεται για τις εφήμερες τραγωδίες μας. Αγωνιούμε και αισθανόμαστε την ανάγκη να ανοίξουμε ένα παράθυρο για να δούμε τον ουρανό, τα αστέρια, τη θάλασσα, την άνοιξη: ξαφνικά όμως αυτό κλείνει και παραμένουμε ξανά αντιμέτωποι με τους δαίμονες του ερέβους, χάνοντας την παραδείσια φύση.

Πιερ Σιπριό: Μερικοί κριτικοί είπαν ότι τα πρόσωπα που παίζουν τους ρόλους των Αποστόλων ήταν αρχέτυπα, όμοια με τις εικόνες των ορθόδοξων ναών. Μπορούμε ακόμη να θαυμάσουμε τον πολύπλοκο χαρακτήρα της προσωπικότητάς τους. Πριν γίνουν Ιάκωβος, Ιωάννης, ήταν απλοί άνθρωποι: τα δράματα της ζωής τους έκαναν Αποστόλους.

Νίκος Καζαντζάκης: Τα πρόσωπα του μυθιστορηματός μου δεν είναι καθόλου αρχέτυπα και αφηρημένες ιδέες. Είναι οντότητες, με όλα τα ελαττώματα των ανθρώπων, στους οποίους τυχαία δόθηκε ένας ρόλος που υπερέβαινε την καθημερινή ζωή. Αμέσως τότε, μερικές αρετές που ήταν σε λανθάνουσα κατάσταση αφυπνίστηκαν. Ωθούνται να αποδώσουν ιδανικά τον

ρόλο, υποδουμένοι τους Αποστόλους, έτσι λίγο λίγο τα ελαττώματά τους ατροφούν και αυτοί οι άξεστοι άνθρωποι ανυψώνονται. Αυτό το θαύμα συχνά δεν συμβαίνει; Ένας ασήμαντος άνθρωπος, στον οποίο κανένας δεν θα μπορούσε να υποπτευτεί ότι υπάρχει ένας σπόρος ηρωισμού, αποκαλύπτεται ξαφνικά στον πόλεμο αντρείος! Έτσι και οι ήρωές μου, βιώνοντας έντονα ένα πρότυπο, ανακαλύπτουν σε αυτούς ένα απροσδόκητο μεγαλείο.

Πιερ Σιπριό: Αυτή η τελευταία επισήμανση διασώζει το μυθιστόρημά σας από την απαισιοδοξη έκβαση; Διότι αν ο Μανολιός φονεύεται μέσα στην εκκλησία της Λυκόβρυσης, είναι διότι έγινε πραγματικά ο Χριστός στα μάτια των συγχωριανών του διακηρύσσοντας την ηθική της ευσπλαχνίας και της θυσίας. Οι Απόστολοι αφανίζονται, πεθαίνουν διότι αντιπαρέθεσαν την προφητική ιστορία τους στην τάξη των πραγμάτων. Με ποια πλευρά εσείς είστε; Με τους Αποστόλους και κατά του Αγά, με τον καλό Φώτη που οδύρεται για τη μοίρα αυτών των ανθρώπων; Ή είστε μάλλον ο απρόσωπος μάρτυρας ανταγωνιστικών δυνάμεων των οποίων η πιο ισχυρή έχει αναπόφευκτα αφανιστεί;

Νίκος Καζαντζάκης: Όχι, το μυθιστόρημά μου δεν έχει απαισιοδοξη έκβαση. Είναι αλήθεια ότι ο Μανολιός θα συνθλιβεί διότι μεγάλωσε χωρίς την σκληρότητα και την υποκρισία της κλειστής κοινωνίας. Αλλά τί θα ήταν η χριστιανική θρησκεία αν ο Χριστός δεν είχε σταυρωθεί; Πώς μια ιδέα θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει στη γη χωρίς να κηλιδωθεί από το αίμα της; Χωρίς τον θάνατο του Μανολιού ο κατατρεγμένος λαός της Σαρακίνας δεν θα μπορούσε να βρει ένα πρότυπο. Η Κραυγή του ήρωα κινητοποιεί τις δυνάμεις και τις αρετές ενός λαού και του δίνει έναν σκοπό. Ο ήρωας πεθαίνει, πρέπει να πεθάνει, για να αναστηθεί στις καρδιές των άλλων. Θυμάμαι κάτι που άκουσα από τον Αβά Μινιέ: "Κάποτε συνάντησα τον Μπερξόν και του είπα: 'Ανρί, δεν έχω χρόνο να διαβάσω όλα σας τα έργα. Θα μπορούσατε να μου πείτε όλη σας τη φιλοσοφία περιληπτικά με μία μόνο λέξη;' Ο Μπερξόν παρέμεινε σιωπηλός μερικές στιγμές και ξαφνικά αναφώνησε: 'Κινητοποίηση! Κινητοποίηση! Να κινητοποιείτε σε κάθε κρίσιμη στιγμή όλες τις δυνάμεις και όλες τις αρετές σας'". Αυτή η βαθιά αισιόδοξη Κραυγή: "Κινητοποίηση", είναι η Κραυγή του ήρωά μου, όλων των ηρώων μου. Με ρωτάτε με ποιον είμαι: είμαι με αυτή την Κραυγή, προσπαθώ να ακολουθήσω αυτή την Κραυγή. Και όλα όσα δημιούργησα – μυθιστορήματα, τραγωδίες, ποιήματα – δεν είναι παρά η ερμηνεία της.

Υ.Γ.1. Με τον Πιερ Σιπριό με συνδέει μια ιδιαίτερη σχέση, καθώς καθοδηγούσε από το Παρίσι την έρευνα της διατριβής μου για τον συγγραφέα Ανρύ ντε Μοντεράν (1895-1972) ως βιογράφος του.

Υ.Γ.2. Το παραπάνω άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Θεσσαλία*, την Κυριακή 10 Δεκεμβρίου 2017.